

UCHWAŁA

Dnia 30 stycznia 2018 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Bogumiła Ustjanicz (przewodniczący)

SSN Władysław Pawlak (sprawozdawca)

SSN Maria Szulc

Protokolant Katarzyna Bartczak

w sprawie egzekucyjnej z wniosku wierzycieli Komornika Sądowego przy Sądzie Rejonowym w T. oraz Banku Polska Kasa Opieki S.A. w Warszawie
przeciwko dłużnikowi O.C.
o świadczenie pieniężne,
w przedmiocie zarzutów wierzyciela Banku Polska Kasa Opieki S.A. w Warszawie przeciwko planowi podziału sumy uzyskanej z egzekucji sporządzonego 26 kwietnia 2016 r. przez Komornika Sądowego przy Sądzie Rejonowym w T. na skutek zażalenia wierzyciela Banku Polska Kasa Opieki S.A. w Warszawie na postanowienie Sądu Rejonowego w T. z 15 grudnia 2016 r., po rozstrzygnięciu w Izbie Cywilnej na posiedzeniu jawnym w dniu 30 stycznia 2018 r.
zagadnienia prawnego
przedstawionego przez Sąd Okręgowy w G.
postanowieniem z dnia 19 września 2017 r.,

"Czy egzekwowane koszty egzekucyjne ustalone w innym postępowaniu egzekucyjnym korzystają z zaspokojenia w pierwszej kategorii przewidzianej w art. 1025 § 1 pkt 1 k.p.c.?"

podjął uchwałę:

Koszty egzekucji należne komornikowi sądowemu, ustalone prawomocnym postanowieniem, nie korzystają z pierwszeństwa zaspokojenia przewidzianego w art. 1025 § 1 pkt 1 k.p.c. w innym postępowaniu egzekucyjnym.

UZASADNIENIE

Komornik Sądowy przy Sądzie Rejonowym w T. wszczął postępowanie egzekucyjne przeciwko dłużnikowi O.C. w celu wyegzekwowania kosztów egzekucyjnych ustalonych prawomocnym postanowieniem w sprawie egzekucyjnej Km .../14 prowadzonej z wniosku wierzyciela Powszechnej Kasy Oszczędności BP S.A. w Warszawie, a w której postępowanie zostało umorzone na wniosek wierzyciela (art. 825 § 1 pkt 1 k.p.c.).

W dniu 11 marca 2015 r. Komornik Sądowy w sprawie Km .../15 dokonał zajęcia samochodu Jeep Grand Cherokee, zawiadamiając Bank Polska Kasa Opieki S.A. w Warszawie, na rzecz którego samochód ten był obciążony zastawem rejestrowym.

Z kolei sprawa Km .../15 została zarejestrowana przez Komornika Sądowego przy Sądzie Rejonowym w T. na skutek wniosku wierzyciela Banku Polska Kasa Opieki S.A. w Warszawie z dnia 25 marca 2015 r. o zwolnienie zajętego samochodu Jeep Grand Cherokee, z powołaniem się na uprawnienia wynikające z zastawu rejestrowego. Pismem z dnia 10 kwietnia 2015 r. Bank Polska Kasa Opieki S.A. w Warszawie oświadczył, iż uczestniczy w podziale sumy uzyskanej z licytacyjnej sprzedaży przedmiotowego samochodu w sprawie Km .../15, z której uzyskano kwotę 8 600 zł. Postanowieniem z dnia 26 kwietnia 2016 r. wydanym w sprawie Km .../15, Komornik Sądowy sporządził plan podziału sumy uzyskanej z egzekucji i kwotę 8 592 zł przekazał na poczet ustalonych prawomocnie w sprawie Km .../14 kosztów egzekucyjnych. Zarzuty wierzyciela Banku Polska Kasa Opieki S.A. w Warszawie zostały oddalone postanowieniem Sądu Rejonowego w T.. Sąd pierwszej instancji uznał, że dochodzone koszty egzekucyjne powstałe w innej sprawie korzystają z pierwszeństwa zaspokojenia stosownie do art. 1025 § 1 pkt 1 k.p.c., który jest przepisem szczególnym w rozumieniu art. 20 ustawy z dnia 6 grudnia 1996 r. o zastawie rejestrowym i rejestrze zastawów.

Rozpoznając zażalenie Banku Polska Kasa Opieki S.A. w Warszawie, Sąd Okręgowy w G. powziął wątpliwości, które wyraził w przedstawionym do rozstrzygnięcia zagadnieniu prawnym. W uzasadnieniu powołał się na

występujące w tej materii rozbieżności poglądów w orzecznictwie Sądu Najwyższego oraz w piśmiennictwie prawniczym.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Uregulowana w art. 390 § 1 k.p.c. instytucja pytań prawnych, jako odstępstwo od konstytucyjnej zasady niezawisłości orzeczniczej sędziów, w sprawowaniu swojego urzędu, którzy podlegają jedynie Konstytucji oraz ustawom (art. 178 ust. 1 Konstytucji), wymaga ścisłej wykładni (por. uchwała składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 30 kwietnia 1999 r., III CZP 62/98, OSNC 1999, nr 10, poz. 166). Dlatego też udzielenie odpowiedzi na zagadnienie prawne, które prowadzi do merytorycznego związania sądu drugiej instancji w zakresie sposobu interpretacji danego zagadnienia (art. 390 § 2 k.p.c.), jest uzasadnione jedynie wtedy, gdy zachodzi rzeczywista potrzeba wyjaśnienia poważnych wątpliwości o decydującym znaczeniu dla rozstrzygnięcia sprawy oraz pozostaje z tym rozstrzygnięciem w związku przyczynowym. W rozpoznawanej sprawie zachodzi potrzeba udzielenia odpowiedzi na przedstawione przez Sąd drugiej instancji zagadnienie prawne, a to przede wszystkim z uwagi na występujące w orzecznictwie i doktrynie prawniczej rozbieżności poglądów, przy braku pogłębionej analizy jurejycznej uzasadniającej przyjęcie określonego stanowiska w tej kwestii.

Koszty postępowania egzekucyjnego są regulowane w kodeksie postępowania cywilnego oraz w ustawie dnia 29 sierpnia 1997 r. o komornikach sądowych i egzekucji, j. t. Dz. U. 2017, poz. 1277, ze zm., dalej u.k.s.e.). Zgodnie z art. art. 770 k.p.c. dłużnik zwraca wierzycielowi koszty niezbędne do celowego przeprowadzenia egzekucji. Koszty ściąga się wraz z egzekwowanym roszczeniem. Koszty egzekucji ustala komornik, jeżeli przeprowadzenie egzekucji należy do niego. Stosownie do art. 1025 § 1 pkt 1 k.p.c. z kwoty uzyskanej z egzekucji, koszty egzekucyjne podlegają zaspokojeniu w pierwszej kolejności.

Terminologia stosowana przez ustawodawcę nie jest konsekwentna. Dotyczy to np. różnic między kosztem lub kosztami egzekucji (art. 1025 § 1 pkt 1 k.p.c. oraz art. 770 k.p.c.), a kosztami egzekucyjnymi według art. 979 § 1 i 2 k.p.c. oraz art. 1025 § 1 pkt 1 k.p.c. Z porównania przywołanych przepisów wynika,

że pojęcia te są używane zamiennie, co usprawiedliwia przekonanie, iż chodzi o należności tego samego rodzaju, czyli o koszty postępowania egzekucyjnego, względnie koszty egzekucyjne. Z kolei w art. 34 u.k.s.e. jest mowa o kosztach działalności egzekucyjnej komornika, które jak wynika z art. 35 u.k.s.e., pokrywa się z uzyskanych opłat egzekucyjnych oraz o wydatkach gotówkowych poniesionych w toku egzekucji (art. 39 ust. 1 u.k.s.e.).

Koszty postępowania egzekucyjnego obejmują koszty należne organowi egzekucyjnemu od podmiotu zobowiązanego do ich poniesienia (np. jak w tej sprawie opłata egzekucyjna, o której mowa w art. 49 ust. 2 u.k.s.e. i wydatki - art. 39 u.k.s.e.) oraz koszty należne wierzycielowi od dłużnika (np. poniesione przez wierzyciela opłaty egzekucyjne - art. 49a ust. 1, art. 53a ust. 1 u.k.s.e., wydatki z art. 39 ust. 1 i 2 w zw. z art. 40 ust. 1 u.k.s.e., czy koszty zastępstwa prawnego).

Stosowane przez ustawodawcę nazewnictwo dla określenia kosztów egzekucyjnych, nie daje odpowiedzi na pytanie, czy w każdej sytuacji koszty postępowania egzekucyjnego korzystają z przywileju pierwszeństwa zaspokojenia, o którym stanowi art. 1025 § 1 pkt 1 k.p.c., zwłaszcza, gdy są one egzekwowane w innej sprawie, niż ta, w której zostały prawomocnie ustalone.

Sprawa, w której doszło do sporządzenia planu podziału wyegzekwowanej sumy (Km .../15), dotyczyła egzekucji z rzeczy obciążonej zastawem rejestrowym. Dla kolejności zaspokojenia w relacji do kosztów postępowania egzekucyjnego kwestia ta nie ma jednak przesądzającego znaczenia, bowiem art. 20 ustawy z dnia 6 grudnia 1996 r. o zastawie rejestrowym i rejestrze zastawów (tekst. jedn. Dz. U. z 2017 r., poz. 1278; dalej: „u.z.r.r.z.”), stanowi, iż wierzytelność zabezpieczona zastawem rejestrowym podlega zaspokojeniu z przedmiotu tego zastawu z pierwszeństwem przed innymi wierzytelnościami, chyba że przepis szczególny stanowi inaczej. Takim przepisem szczególnym jest art. 1025 § 1 pkt 1 k.p.c., co wynika także z art. 1025 § 1 pkt 5 k.p.c. w zw. z art. 20 u.z.r.r.z.

W dotychczasowym orzecznictwie, Sąd Najwyższy ubocznie, przy okazji rozstrzygania innych zagadnień prawnych związanych z kosztami egzekucyjnymi wypowiadał się dwukrotnie w kwestii, której dotyczy przedstawione przez Sąd

Okręgowy pytanie prawne. W uzasadnieniu uchwały z dnia 8 marca 2013 r., III CZP 1/13 (OSNC 2013 nr 12, poz. 136), wskazał, że prawo egzekwowania kosztów bezskutecznej egzekucji w ponownym postępowaniu wszczętym na podstawie tego samego tytułu wykonawczego jest dopuszczalne, tak samo, jak i możliwość wszczęcia egzekucji obejmującej wyłącznie koszty takiego postępowania, jeżeli dłużnik dobrowolnie spłacił zadłużenie z wyjątkiem kosztów egzekucji. Koszty te nadal korzystają z uprzywilejowanej kolejności zaspokojenia (art. 1025 § 1 pkt 1 k.p.c.). Natomiast w drugim judykacie, Sąd Najwyższy stwierdził, że przy analizie prawidłowości planu podziału sumy uzyskanej z egzekucji do pierwszej kategorii zaspokojenia zaliczają się jedynie koszty egzekucji powstałe w tym postępowaniu egzekucyjnym, w którym uzyskano sumę przeznaczoną do podziału. Dlatego wierzyciel, który nie skierował egzekucji do nieruchomości, a jedynie przyłączył się do podziału sumy uzyskanej z tej egzekucji (art. 1036 k.p.c.), nie może domagać się zaspokojenia kosztów wyłożonych w toku innej egzekucji z nieruchomości (jako kosztów egzekucyjnych), co odnosi się odpowiednio także do należności komornika z tytułu opłat ustalonych w innych egzekucjach (por. postanowienie z dnia 8 listopada 2006 r., III CZP 81/06, nie publ.).

Przedstawione zagadnienie prawne odnosi się do kosztów egzekucyjnych należnych komornikowi sądowemu. W związku z tym, dalsze rozważania prawne muszą uwzględniać ten aspekt zagadnienia prawnego. W stanie faktycznym sprawy, sporne koszty egzekucyjne, powstały na skutek wszczętej z wniosku wierzyciela Powszechnej Kasy Oszczędności BP S.A. w Warszawie egzekucji (Km .../14), w której postępowanie zakończyło się umorzeniem na wniosek wierzyciela i w związku z tym Komornik Sądowy ustalił należną opłatę egzekucyjną na podstawie art. 49 ust. 2 u.k.e.s. oraz poniesione wydatki, które nie zostały pokryte. Założenie nowej sprawy (Km .../15) w celu wyegzekwowania tych kosztów miało charakter formalny, wynikający z przepisów § 9 ust. 3 i § 21 ust. 1 rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 20 grudnia 2005 r. w sprawie określenia szczegółowych przepisów o biurowości i ewidencji operacji finansowych kancelarii komorniczych (j. t. Dz. U. z 2014 r., poz. 1625).

Zasadą jest, że w sprawach o egzekucję świadczeń pieniężnych komornik pobiera od dłużnika opłatę stosunkową w wysokości 15% wartości

wyegzekwowanego świadczenia. Opłatę tę ściąga od dłużnika proporcjonalnie do wysokości wyegzekwowanego świadczenia (art. 49 ust. 1 i 1a u.k.s.e.). Natomiast w razie umorzenia postępowania w sprawach o egzekucję świadczeń pieniężnych, komornik pobiera od dłużnika opłatę stosunkową w wysokości 5% wartości świadczenia pozostałego do wyegzekwowania (art. 49 ust. 2 u.k.s.e.). W celu pobrania tej opłaty, komornik wydaje postanowienie, w którym wzywa dłużnika do uiszczenia należności z tego tytułu w terminie 7 dni od dnia doręczenia. Postanowienie po uprawomocnieniu się podlega wykonaniu w drodze egzekucji bez zaopatrywania w klauzulę wykonalności (art. 49 ust. 3 u.k.s.e.).

Z przedstawionych przepisów wynika, że ustawodawca na gruncie ustawy o komornikach sądowych i egzekucji rozróżnia sytuację, w której prowadzona jest przez wierzyciela egzekucja świadczeń pieniężnych i wówczas koszty egzekucyjne w postaci należnej komornikowi opłaty stosunkowej ściąga się od dłużnika proporcjonalnie do wysokości wyegzekwowanego świadczenia, od sytuacji, w której dochodzi do umorzenia postępowania na wniosek wierzyciela. Wówczas, jeśli doszło do wyegzekwowania części świadczenia, pobierana jest opłata stosunkowa proporcjonalnie do wyegzekwowanego świadczenia, a od niewyegzekwowanej części świadczenia w związku z umorzeniem postępowania na wniosek wierzyciela, jest pobierana druga część opłaty, z tym że ta część nie jest już ściągana z egzekwowanego na rzecz wierzyciela świadczenia, lecz na podstawie odrębnego postanowienia stanowiącego tytuł wykonawczy. Rozróżnienie egzekwowania kosztów egzekucji wraz z egzekwowanym świadczeniem od egzekwowania ustalonych prawomocnym postanowieniem kosztów postępowania egzekucyjnego w innym postępowaniu egzekucyjnym, aniżeli to, w którym było egzekwowane świadczenie, w związku z którym te koszty powstały, daje się wyprowadzić także z przepisu art. 770 zd. 2 k.p.c., który stanowi, że koszty ściąga się wraz z egzekwowanym roszczeniem.

Z uprzywilejowania w zakresie pierwszeństwa zaspokojenia korzystają tylko te koszty postępowania egzekucyjnego (w tym należne komornikowi sądowemu opłaty stosunkowe i wydatki), które zostały wyegzekwowane w sprawie egzekucyjnej, w której było egzekwowane roszczenie pieniężne na rzecz wierzyciela. Potwierdzeniem tej konstatacji są przepisy regulujące podział sumy

uzyskanej z egzekucji. Zgodnie z art. 1025 § 1 pkt 1 k.p.c., z kwoty uzyskanej z egzekucji zaspakaja się w pierwszej kolejności koszty egzekucyjne. Chodzi tutaj o koszty egzekucyjne powstałe w sprawie, w której został sporządzony plan podziału i które spowodowały podjęcie czynności egzekucyjnych, prowadzących do uzyskania sumy podlegającej podziałowi. Koszty postępowania egzekucyjnego mają charakter akcesoryjny w stosunku do egzekwowanego świadczenia. Uprzywilejowanie kosztów postępowania egzekucyjnego w planie podziału sumy uzyskanej z egzekucji, ustawodawca łączy z efektywnością egzekucji świadczenia pieniężnego na rzecz wierzyciela, w następstwie czynności egzekucyjnych, które wygenerowały te koszty, co jest szczególnie eksponowane w art. 49 ust. 1 i 1a u.k.s.e. Inaczej rzecz ujmując, koszty egzekucyjne korzystają z pierwszeństwa zaspokojenia, wtedy, gdy są pokrywane z sum wyegzekwowanych w postępowaniu egzekucyjnym, w którym te koszty powstały. W konsekwencji, o przywileju egzekucyjnym nie decyduje stosowana przez ustawodawcę nazwa na określenie kosztów egzekucyjnych należnych wierzycielowi i komornikowi sądowemu, lecz sposób ich egzekwowania, tj. wraz z egzekwowanym na rzecz wierzyciela świadczeniem pieniężnym określonym w tytule wykonawczym. W sprawie, w której postępowanie egzekucyjne zostało umorzone na wniosek wierzyciela nie jest już egzekwowane na jego rzecz to świadczenie, a zatem komornik sądowy nie ma już substratu, z którego mógłby ściągnąć opłatę stosunkową. Należy zauważyć, że przepisy dotyczące kosztów egzekucyjnych należnych komornikowi w sprawach o świadczenie pieniężne są bardziej restrykcyjne od przepisów regulujących koszty postępowania egzekucyjnego należne wierzycielowi. Mianowicie, komornik może je pobierać proporcjonalnie do wyegzekwowanego świadczenia, czyli jeśli nie wyegzekwuje świadczenia w jakiegokolwiek części, to nie jest uprawniony do ściągnięcia opłaty stosunkowej. Natomiast w odniesieniu do wierzyciela może się zdarzyć, że wyegzekwowana kwota, ze względu na jej wysokość, zostanie w całości zaliczona na poczet poniesionych przez niego kosztów egzekucyjnych (art. 1025 § 1 pkt 1 k.p.c.).

Egzekucja ograniczona do kosztów egzekucyjnych należnych komornikowi sądowemu jest prowadzona na podstawie innego tytułu, niż będący podstawą wszczęcia postępowania egzekucyjnego, w którym koszty te powstały. Wówczas

odpada uzasadnienie dla uprzywilejowanego traktowania kosztów postępowania egzekucyjnego, których poniesienie, z perspektywy nowego postępowania, nie przyczyniło się do uzyskania sumy podlegającej podziałowi. Oczywiście, tzw. nowe koszty egzekucyjne, czyli powstałe w związku z egzekucją tzw. starych kosztów postępowania egzekucyjnego (ustalonych prawomocnie w innym postępowaniu egzekucyjnym, w którym jednak nie zostały wyegzekwowane), będą korzystały z pierwszeństwa zaspokojenia przy podziale sumy uzyskanej z egzekucji na zasadach ogólnych (art. 1025 § 1 pkt 1 k.p.c.). Z art. 46 ust. 2 u.k.s.e. wynika, że do wartości egzekwowanego świadczenia, stanowiącej podstawę ustalenia opłaty, nie wlicza się kosztów toczącego się postępowania egzekucyjnego, a zatem *a contrario* do wartości egzekwowanego świadczenia wlicza się egzekwowane samodzielnie koszty postępowania egzekucyjnego ustalone w innym postępowaniu egzekucyjnym. Rzecz jasna, w celu wyegzekwowania kosztów egzekucyjnych powstałych w ramach innego postępowania egzekucyjnego zakończonego jego umorzeniem, mogą powstać również wydatki, o których stanowi art. 39 ust. 1 u.k.s.e, jako element kosztów egzekucyjnych należnych komornikowi sądowemu.

Z tych względów Sąd Najwyższy podjął uchwałę na podstawie art. 390 § 1 k.p.c.

jw

kc